

Несправа М. В.,

кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри соціальних наук
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (Дніпро,
Україна), E-mail: n.nesprava@gmail.com

ХРИСТІЯНСТВО ЯК ЦІННІСНА ОСНОВА ООНОВЛЕНОЇ МОДЕЛІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

***Анотація.** Однією з причин системної кризи, в яку потрапив Європейський Союз, є дифузія його ціннісної основи. Аналіз історичних та культурно-цивілізаційних передумов створення ЄС показує, що християнство завжди виступало не тільки ідеологічним, але й організаційним рушієм європейської інтеграції. З самого початку нормативна база Європейського Союзу була побудована на основі християнських етичних принципів. Сучасні соціологічні дослідження доводять, що християнська віра набула у європейців індивідуалізованого характеру і продовжує бути головним чинником спільної європейської ідентичності. На підставі розглянутих даних автор робить висновок, що в оновленій моделі ЄС, яка повинна сприяти запобіганню соціальних конфліктів, християнство має повернути собі статус ціннісної основи європейського єднання.*

***Ключові слова:** християнство, Європейський Союз, інтеграція, ідентичність, духовні цінності, соціальний конфлікт.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями.

Наприкінці ХХ та на початку ХХІ сторіч Європейський Союз пережив період творчого натхнення та безпрецедентного розширення. Втім, вже у другому десятиріччі нового тисячоліття це унікальне міжнародне об'єднання поринуло у глибоку кризу. В одному клубку сплелися фінансово-економічні та соціально-політичні проблеми. Але особливо гострим викликом для ЄС стало мусульманське питання, яке раптом вибухнуло цілою низкою взаємопов'язаних проявів: утворенням практично неконтрольованих мусульманських анклавів у найбільших містах «старої» Європи, нескінченною і некерованою міграцією з країн Близького та Середнього Сходу і, нарешті, масовими безладами і жорстокими терористичними актами, які організують ісламістські радикали. Все це вкупі призвело до посилення позицій євроскептиків, які покладають надії щодо вирішення означених проблем швидше на національні інститути, ніж на загальноєвропейські. Як результат, практично в усіх державах-членах ЄС гору над інтеграційними пошуками поступово почали брати відцентрові сили, а Британія навіть прийняла рішення про вихід зі складу Євросоюзу. Таким чином, виникла реальна загроза повної дезінтеграції ЄС. Ця загроза поставила на порядок денний необхідність системного оновлення Європейського Союзу. Розпочати це оновлення, безумовно, необхідно з розбудови тієї ціннісної основи, яка б могла стати фундаментом сучасного європейського відродження. Визначення вірних світоглядних та ідеологічних пріоритетів, які б відповідали духу об'єднаної Європи – це актуальне завдання суспільних наук, значення якого важко переоцінити. Адже, від того, яку модель розвитку обере Європейський Союз залежить не тільки його власне майбутнє, а й майбутнє усього світу, зокрема, й перспективи євроінтеграції України.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття.

Проблема духовної серцевини європейської інтеграції жваво дискутується як в політичних, так і в наукових колах. Закі Лаїді представляє філософський погляд на християнське віровчення як трансцендентну основу європейського єднання. Норман Девіс дивиться на проблему скрізь призму історичної ретроспективи, тоді як Самюель Хантінгтон показав роль християнства як визначного чинника фор-

мування західної цивілізації. Кадрі Каан Ренда зробив огляд основних дебатних панелей, які присвячені оцінці ролі релігії, зокрема християнства у побудові основних опор ЄС. Кеннет Хоустон досліджуючи широке коло питань взаємозв'язку релігії та євроінтеграції, особливу увагу звертає на нормативно-правові аспекти. Чарльз Тейлор вивчає як християнські норми віддзеркалюються у різноманітних політиках Євросоюзу. Джордж Бірнс і Антоні Тімоті, Хосе Казанова, Антоні О'Махоні, Лінда Ріссо, Брайан Хехір розкривають організаційні механізми клерикальних впливів на формування ЄС. В той час як Флоріан Груш і Анета Шнабель, Грейс Деві, Даніель Ервье-Леже досліджують соціально-психологічні особливості рефлексії християнської віри у самоідентифікації європейців. Brent Нельсен і Джеймс Гут, а також Стівен Дулауф, Анрос Коуртеллос і Чін Мінг Тан аналізують особливості впливу різних християнських конфесій на перебіг інтеграційні процесів у країнах, де вони є домінуючими. Дослідженню значення християнства в європейських інтеграційних процесах присвятили свої роботи російські вчені Олена Жосул, Сергій Медведєв, Сергій Мудров та інші. Серед українських наукових розвідок у цій сфері слід відзначити напрацювання Дмитра Бондаренка та Наталі Гончарук.

Але, не дивлячись на наявність значного масиву наукових матеріалів, в яких розглядається роль релігії у процесах європейської інтеграції, питання щодо того яка ідеологічна модель має бути пріоритетною у процесі перебудови ЄС – секуляристська, або християнська – залишається відкритим.

Формування цілей статті (постановка завдання).

Мета даної статті полягає в обґрунтуванні значення християнських цінностей як культурно-цивілізаційної основи оновленого Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Під тиском цілого ряду викликів, перед якими сьогодні стоїть ЄС, навіть президент Європейської комісії Жан-Клод Юнкер визнав необхідність обговорення подальшої моделі інтеграції країн на континенті [1]. З ще більшою тривогою сприймає кризу в Європейському Союзі і відомий свої вмінням зазирнути у майбутнє Джордж Сорос. «Європейський союз справді зламався. Він перестав задовольняти потреби і сподівання своїх громадян. Він рухається до хаотичної дезінтеграції, яка залишить Європу в стані гіршому, аніж той, що ми мали би, якби Євросоюз взагалі не був створений, - стурбовано наголошує авторитетний аналітик. - Так, треба визнати, що ЄС побудований некоректно. Але ми не повинні здаватися. Після Brexit всі ті, хто вірить в цінності і принципи, на основі яких був створений ЄС, мають об'єднатися, щоб зберегти його, але в суттєво оновленому вигляді» [2].

Намагаючись представити новий формат інтеграції між країнами, за якого Європейський Союз мав би змогу подолати наявні кризові явища, Єврокомісія 1 березня 2017 року презентувала Білу книгу про майбутнє Європи до 2025 року. Однак, замість очікуваної єдиної моделі майбутнього ЄС документ пропонує п'ять окремих сценаріїв перебігу інтеграційних процесів [3]. Це свідчить про неспроможність євровичовників окреслити чіткі перспективи для об'єднаної Європи. На наш погляд, така розгубленість пояснюється тим, що ціннісний фундамент ЄС, закладений при його генезисі, за останнє десятиріччя був ґрунтовно підмитий.

Відстоюючи важливість цієї основи Євросоюзу, Кадрі Каан Ренда розкрив зміст ідеологічних суперечок, які розгорнулися у цей період серед європейців. Він звертає увагу на існування двох взаємопов'язаних дебатних площадок, які стосуються змісту сучасного етапу євроінтеграції. Перша окреслює дебати між прибічниками ліберальної ринкової економіки (чия ідеологія, як правило, має протестантське коріння) та їхніми опонентами – прибічниками соціальної ринкової

економіки (чії ідеї базуються на католицьких принципах солідарності). Друга – дебати між тими, хто вважає, що в основу євроінтеграції мають бути покладені цінності свободи, включаючи мультикультуралізм, - з одного боку, і тими, хто відстоює позиції необхідності захисту традиційних цінностей – з іншого. В цьому сенсі він протиставляє поняття світської та мультикультурної Європи, з одного боку дихотомії, поняттю християнської та анти-мультикультурної Європи, з іншого боку. [4]

Слід звернути увагу, що у Лісабонському договорі, який був підписаний керівниками держав-членів ЄС у 2007 році та набув чинності у 2009 році, в якості базових закріплені такі принципи як плюралізм, толерантність, рівна солідарність, недискримінація як всередині країн-членів, так і поза їх межами [5]. Хоча християнські партії вимагали внесення в цей документ, який визначає основні напрямки перебудови Євросоюзу, також положення про визначну роль християнських цінностей у забезпеченні європейської єдності. У цьому сенсі вони підкреслювали християнське коріння Європи і виступали за те, що європейська ідентичність та ідеали не можуть ігнорувати роль християнства в їх формуванні. Для них, європейська ідея повинна відповідати християнству. У цьому зв'язку Кеннет Хоустон вказує, що ще до того, як розгорілися суперечки з приводу *Invocatio Dei*, запропонованих для включення до преамбули договору, роль християнської релігії в європейській інтеграції перейшла до центру політичної свідомості [6, с.472]. Однак, підписанти документу, який ще називають малою Конституцією ЄС, всупереч рекомендаціям клерикалів відмовились включити до нього положення про християнські цінності як основу євроінтеграції, хоча і згадали про значення релігії загалом. Як зазначає Сергій Мудров, текст Лісабонського договору відображає боротьбу між релігійними та світськими акторами [7]. Оцінюючи результат, ми можемо констатувати, що 10 років тому гору отримала позиція світського мультикультуралізму, девізом якого стало гасло: «Єдність у багатоманітності!».

Втім, драматичні події, що розгорнулися останнім часом на теренах Євросоюзу – навала мігрантів з мусульманських країн Близького Сходу, сплеск терактів з боку ісламістів, які у свою чергу мали наслідком посилення ультраправих партій і, нарешті, спричинили Brexit – показали, що перебудова європейського палацу на принципах секуляризму призвела до того, що він почав давати тріщини.

І в цьому зв'язку важливо підкреслити, що, коли ми обмірковуємо чинники європейської інтеграції, не можна ігнорувати того факту, що провідним мотивом будь-якого соціально-політичного об'єднання виступає ідентичність. Говорячи про самоідентифікацію як серцевинну ознаку цивілізації, Самюель Хантінгтон писав: «Протягом всієї історії цивілізації представляли для людей найвищий рівень ідентифікації. Цивілізація є найвищою культурною цілісністю. Цивілізації - це найбільші «ми», усередині яких кожен відчуває себе в культурному плані як вдома і відрізняє себе від всіх інших «вони» [8, с.43]. Вочевидь у другому десятиріччі XXI ст. європейці почали втрачати відчуття культурного домашнього затишку на власному континенті. Англійці сподіваються сховатися від чужого впливу за Ла-Маншем, все більше французів у пошуках порятунку того, що мадам де Сталь назвала *penser a l'europeenne* (мислити по-європейськи), покладають надію на Марін Ле Пен, у Німеччині гучнішають голоси реваншистів, які дістали з нацистської могили гасло «Німеччина для німців!», в Угорщині та Польщі посилюються позиції євроскептиків. Це вказує на те, що існуючий світський мультикультурний проект ЄС створив амбівалентні та суперечливі почуття навколо утвердження європейської ідентичності.

А відтак, слід нагадати, що від самого початку європейський проект був задуманий як ціннісно-орієнтоване цивілізаційне об'єднання. Один з його розробників Роберт Шуман вважав, що європейська уніфікація не зможе відбутися без

«натхнення, що виходить з її християнських витоків», а Європа є «втіленням універсальної демократії, в християнському розумінні цього слова» [9, с.50]. Ідея об'єднаної Європи, яка 60 років тому була втілена у життя Римським договором про створення Європейських співтовариств, має глибоке коріння, що ґрунтується у християнстві. Більшість вчених згодні з тим, що організоване християнство постає як об'єднуюча сила на континенті ще з часів середньовіччя. Описуючи історичний процес формування поняття Європи як цілісного утворення, Норман Девіс вказує, що за відсутності загальних політичних структур європейська цивілізація тільки й могла визначатися критеріями культури, особливе значення серед яких зазвичай надають засадничій ролі християнства [10, с.7]. Крім того, англійський історик констатує роль ісламу як контраверсійного чинника європейської інтеграції. «Поява ісламу визначило кордони того нового і компактного утворення, яке отримало назву Християнський світ, - пише він. – Цей світ був тим оплотом, який дозволяв Європі самовизначитися» [10, с.189].

Отже, історичні уроки і реальності сьогодення призводять до висновку, що необхідність збереження європейської ідентичності ставить на порядок денний сучасної політики ЄС завдання щодо зміни принципів інтеграційної моделі. Виклики, що знов надходять до Європи з боку мусульманського світу у вигляді масової міграції та радикальних терористичних угруповань, потребують повернення традиційних християнських цінностей не тільки до свідомості європейців, але й до правил облаштування усього спільного європейського дому.

Тим, хто насправді дбає про подальшу долю Європейського Союзу, слід було б згадати пророцтво Жака Делора, який ще у 1992 році заявив, що «якщо в найближчі двадцять років ми не надамо душу Європі, враховуючи її духовність і сенс, то гру буде програно». На думку К. Хоустона, протягом десятиріччя перебування Ж. Делора на посаді Голови Єврокомісії (1985—1995) залучення релігії відіграло все більш помітну роль в стратегічних і афективних міркуваннях щодо подальшої європейської інтеграції. [6, с.473] Не дарма саме Ж. Делор надав потужний імпульс процесу створення Євросоюзу. Розроблені під його керівництвом базові документи дозволили Європейським співнотам трансформуватися у Європейський Союз.

Розмірковуючи над проблемами і перспективами ЄС, Чарльз Тейлор зазначає, що першим загальним пунктом є очевидний факт, що релігія часто була і продовжує бути, важливим компонентом багатьох політичних ідентичностей. Це ясно видно, в ряді випадків, коли вона діє в якості найважливішого маркера, що визнається як інсайдерами, так і аутсайдерами. Але релігійна ідентичність також відіграє й іншу роль - як основа загальних, етичних, конституційних принципів. Вчений робить висновок, що як би хто не виказував свої переконання і свою позицію по відношенню до церкви, коріння Європи є християнським, і немає ніякого способу відійти від цього. [11, с.20-22]

Аналізуючи його дослідження та розвідки інших аналітиків, ми можемо виділити два основних напрямки, по яких християнство сприяє консолідації європейських народів. Перший – це культурний. У цьому контексті слід згадати думку Томаса Еліота щодо центральної позиції у європейській інтеграції християнської традиції, яка увібрала в себе спадщину Греції, Риму та Ізраїлю і зробила Європу тим, чим вона є завдяки спільним елементам культури, котрі з собою принесли християнство [12, с.200]. Намагання секуляристів позбавити європейців їхньої християнської духовної спадщини є небезпечним за трьома причинами. По-перше, це розмиває спільну європейську культурну ідентичність. По-друге, це відкриває можливості для агресивної духовної інтервенції ісламу. По-третє, загалом все це викликає внутрішній спротив у корінних європейців, що створює соціальну напругу і веде до зростання націоналізму.

Другий напрямок – нормативний, який визначається успадкованою християнською

янською етикою поведінки. «Не дивлячись на зменшення ваги релігії у визначенні колективних відносин, попит на неї як на основу взаємопорозуміння не зменшився, а зовсім навпаки, - вказує Закі Лаїді. - Християнський європейський рух доводить, що інвазивні принципи ринку не можуть обійтися без будь-якої форми трансцендентності. Це означає, що принцип абсолютної свободи, на якому будувалася сучасна Європа, може нашкодити пошуку справжньої істини і сенсу її побудови [13, с.69]. Відштовхуючись від цього та інших аналогічних постулатів, ми наполягаємо, що заради порятунку європейського соціуму слід відмовитися від моральної всюдозволеності, натомість знов згадати біблейські заповіді та притаманні усім християнським спільнотам – від перших апостолів до старовірів і пуритан – принципи самообмеження, відповідальності та солідарності.

Важливо акцентувати увагу на тому, що обидва описані вище напрямки є тісно взаємопов'язаними. Дослідження Флоріана Груша і Анети Шнабель довели, що християнські цінності прямо, або опосередковано впливають як на діяльність керівних органів ЄС, так і на поведінку окремих громадян [14]. Отже, ми бачимо, що, поряд з економічними, політичними і соціальними чинниками, християнська релігія виступає потужним фактором європейської інтеграції хоча і має різний характер впливу на рівні офіційних політичних інституцій і громадянського суспільства. При цьому, серед більшості європейців «світська» і «християнська» культурні ідентичності переплітаються у складних диференційно-мультиплікативних режимах. Багатогранність впливу релігії на соціальну поведінку ілюструє, зокрема, соціологічне опитування молоді, проведене Памелою Кінг, Моною Або-Зеною та Джонатаном Вебером. 96% реципієнтів підтвердили, що релігійні цінності впливають на форму і зміст їх суспільних відносин. При цьому ці цінності формуються не тільки і не стільки на релігійних заходах, але більшою мірою через освіту та спілкування з батьками і друзями [15].

Дослідження також показують, що релігійність європейців набула індивідуалізованого двохшарового характеру, який склався внаслідок розгортання двох трендів розвитку християнської ідентичності. Першу тенденцію Греїс Деві охарактеризував як «віру без приналежності» [16, с.54]. Вона полягає у тому, що з одного боку, більшість корінного населення перестала брати участь у традиційних церковних заходах, принаймні на регулярній основі, а з іншого, - на рівні приватної особи зберігається високий рівень релігійних переконань. У цьому зв'язку, ми можемо говорити не про секуляризацію, а про відхід населення Європи від церкви і релігійну індивідуалізацію. Другу тенденцію Даніель Ервье-Леже називає «приналежність без віри» [17, с.50]. Вона характеризується тим, що певна частина європейців, навіть заявляючи про свої раціоналістичні переконання та атеїстичні погляди, все ж таки ідентифікує себе як «християни», вказуючи на неявну, розсіяну, занурену глибоко у душі християнську культурну ідентичність.

Вказані дослідження, поміж іншого, спростовують думку, згідно з якою конфесійний поділ Європи заважав її об'єднанню і власне перепони для інтеграції порушив секуляризм. Важливо підкреслити, що світський спосіб життя, притаманний абсолютній більшості громадян ЄС, зробив християнські вірування більш особистісними, а християнські етичні норми більш спіритуальними. Це усуває підстави для міжконфесійного релігійного конфлікту, бо ідентичність визначається вже не церковною обрядовістю, а внутрішньою рефлексією. Універсальні християнські цінності, які індивіди зберігають на рівні підсвідомості, а суспільства - на рівні архетипів, постають тим інтегральним базисом, що об'єднує і католиків, і протестантів, і православних. У цьому зв'язку досить цікаво згадати висловлювання Альфіде де Гаспері щодо ролі християнства в європейській цивілізації: «Коли я стверджую, що християнство стоїть біля витоків походження європейської цивілізації, я не маю наміру підібрати якийсь виключно конфесійний критерій для оцінки нашої історії. Я лише вказую на загальну європейську спадщину, на ту

єдину мораль, яка робить акцент на людині та її відповідальності» [18, с.112].

Отже, як показує сучасна практика ЄС, конфесійні «розломи» вже не є перешкодою на шляху європейської інтеграції. Більш того, говорячи про визначну роль християнських цінностей у забезпеченні європейської єдності, треба звернути увагу на те, що оновлена модель ЄС повинна являти собою синтез інтеграційних практик, які сторіччями були напрацьовані в рамках трьох основних взаємозалежних кіл - католицизму, православ'я та протестантизму. Ми вважаємо, що на сучасному етапі розвитку Європи як цивілізаційного утворення саме гармонічне поєднання духовних цінностей та норм основних християнських конфесій може сприяти створенню того балансу між доцентровими та відцентровими силами, який є необхідною умовою для реалізації нового інтеграційного гасла ЄС: «Різноманітність у єдності!».

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Гострі соціально-політичні проблеми, з якими зіткнувся Європейський Союз, поставили на порядок денний питання щодо розробки оновленої європейської інтеграційної моделі. Практика показала, що закріплені в Лісабонському договорі секуляристські принципи призвели не до омріяного мультикультуралізму, а до розмивання європейської ідентичності як основи культурно-цивілізаційного об'єднання. «Бездуховні» офіційні інституції ЄС виявилися неспроможними протистояти новим викликам з боку мусульманського світу і втратили довіру власних громадян. Історія Європи свідчить, що саме християнство постало в якості об'єднуючої духовної сили на континенті та основного маркера європейської ідентичності. Усі ідеї щодо Європи як спільного дому, в тому числі проект ЄС, від самого початку мали християнське культурне підґрунтя. Саме це обумовило успішний розвиток Євросоюзу наприкінці ХХ ст. – початку ХХІ ст.

Виступаючи в якості духовного фундаменту європейської інтеграції, християнство вплинуло на формування ЄС по двох напрямках – культурному і нормативному. Намагання секуляристів підмінити християнські культуру і мораль гаслами вседозволеності викликають спротив у більшості європейців, руйнують базові соціально-економічні принципи субсидіарної відповідальності та солідарності, на яких був оснований Європейський Союз. Крім того, вони відчиняють двері для агресивної інфільтрації ісламу. У сукупності це спричиняє зростання напруги у суспільстві, що веде до спалаху конфліктів, які мають релігійне забарвлення, та посилення націоналізму. Тому в оновленій моделі ЄС християнські принципи мають посісти чільне місце у регуляторній політиці європейських інститутів.

Не витримує критики твердження деяких аналітиків про те, що начебто секуляризм сприяв об'єднанню Європи, ліквідувавши релігійний конфлікт між основними християнськими конфесіями. Сучасні соціологічні дослідження доводять, що християнська віра сучасних європейців набуває більш глибокого індивідуалізованого характеру. В їхній духовній рефлексії світські норми поведінки багато в чому визначаються саме спільними християнськими цінностями, які можуть і не мати обрядової воцерковленої форми. Саме така спірітуалізація релігії, а зовсім не секуляризм, усуває розбіжності між католицизмом, православ'ям і протестантизмом на рівні самосвідомості. Отже, християнство постає насправді спільною духовною основою Європи.

Отримані висновки відкривають перспективи подальших розвідок у таких напрямках як аналіз особливостей інтеграційного досвіду основних християнських конфесій та визначення механізмів впливу релігії на подолання соціальних конфліктів.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Нагорняк І. Як Європа бачить своє майбутнє та чи є в ньому місце для України? 5 сценаріїв. // Європейська правда, 07 квітня 2017. – URL: <http://www.euointegration.com.ua/articles/2017/04/7/7064215/> (Дата звернення 02.07.2017).

2. Soros J. Brexit and the Future of Europe. // Project Syndicate. The Word's Opinion Page, 25 June 2016. – URL: <https://www.project-syndicate.org/commentary/brexit-eu-disintegration-inevitable-by-george-soros-2016-06?barrier=true> (Accessed 01.07.2017).

3. White Paper on the Future of Europe. // European Commission. – 01 March 2017 – URL: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/white_paper_on_the_future_of_europe_en.pdf (Accessed 01.07.2017).

4. Renda K. K. Understanding the European Integration through the Ideational Factors. // Cezran International, 08 September 2012. – URL: http://cesran.org/index.php?option=com_content&view=article&id=403%3Aunderstanding-the-european-integration-through-the-ideational-factors&Itemid=75&lang=en (Accessed 31.06.2017).

5. Treaty of Lisbon. Amending the Treaty of European Union and the Treaty Establishing the European Community (2007/C 306/01) // EUR-Lex. Access to European Union law, 01 December 2007. – URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12007L%2FTXT> (Accessed 30.06.2017).

6. Houston K. Religion and European Integration: Predominant Themes and Emerging Research Priorities. // Religion Compass. – Vol. 5, Iss. 8, August 2011. – P. 462–476. – URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1749-8171.2011.00291.x/abstract>

7. Mudrov S. Religion in the Treaty of Lisbon: Aspects and Evaluation. // Journal of Contemporary Religion, 2016, Vol. 31, Iss. 1, P. 1-16. – URL: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13537903.2016.1109863> (Accessed 04.07.2017).

8. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. / Пер. с англ. Т Велимеева, Ю.Новикова. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. – 244 с.

9. Vanheeswijck G. How can we overcome a politics of inarticulacy? / More Europe? A critical Christian inquiry into the process of European integration. - Kampen: Pharos, 1997. – P. 49 -58. – URL: https://books.google.com.ua/books?id=ADdo98pyUFsC&pg=PA280&lpg=PA280&dq=More+Europe?+A+critical+Christian+inquiry+into+the+process+of+European+integration.&source=bl&ots=Xod-UIxkXD&sig=xduweEID12XT97w2ivNRRkGSl_o&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKEwid19y3-e_UAhWiHpoKHZ90CIAQ6AEIRTAf#v=onepage&q=More%20Europe%3F%20A%20critical%20Christian%20inquiry%20into%20the%20process%20of%20European%20integration.&f=false (Accessed 03.07.2017).

10. Норман Д. История Европы. – Москва: Изд-во «Хранитель», 2006. – 944 с.

11. Taylor Ch. Religion and European Integration. / Religion in the New Europe. / Ed. by Krzysztof Michalski – Central European University Press, 2013. - P. 1-22. – URL: <http://books.openedition.org/ceup/1271> (Accessed 28.06.2017).

12. Eliot T. S. The Unity of European Culture. / Christianity and Culture. – London: Harcourt Brace & Company, 1948. – P. 187-212 – URL: <http://people.duke.edu/~dainotto/Texts/eliot.pdf> (Accessed 25.06.2017).

13. Laïdi Z. A world without meaning: the crisis of meaning in international politics. / Transl. by J. Burnham, J. Coulon. –New York: Routledge, 1998. – 226 p.

14. Grutsch F, Schnabel A. The Ambiguous Roles of Religion: The European Integration Project as a Multilevel Case. // Interdisciplinary Journal of Research on Religion, 2013, Vol. 9, Article 7. – URL: http://www.religjournal.com/articles/article_view.php?id=75 (Accessed 30.07.2017).

15. King P. E., Abo-Zena M. M., Weber J. D. Varieties of social experience: The religious cultural context of diverse spiritual exemplars. // British Journal of Developmental Psychology. Special Issue: Religion, Culture, and Development, 2017, Vol. 35, Iss. 1, P. 127-141. – URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/bjdp.12181/full> (Accessed 01.07.2017).

16. Davie G. Religion in Modern Europe: A Memory Mutates New York: Oxford Press, 2000, P. 39-54. – URL: <https://books.google.com.ua/books?id=DOBU8NHUnyC&printsec=frontcover&dq=Religion+in+Modern+Europe:+A+Memory+Mutates.&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKEwiIyrmJgPDUAhUDYJoKHTV6Bz4Q6AEIJDAA#v=onepage&q=Religion%20in%20Modern%20Europe%3A%20A%20Memory%20Mutates.&f=false> (Accessed 29.06.2017).

17. Hervieu-Léger D. Religion und sozialer Zusammenhalt. /Religion und Soziale Ordnung. / Ed. Mattias Sellman. – Fankfurt, New York: Campus, 2007, S. 43-58. – URL: <https://books.google.com.ua/books?id=5cEiBwabtPAC&pg=PA83&dq=Religion+und+sozialer+Zusammenhalt&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKEwiVpbntgPDUAhXjK5oKHWq5AE4Q6AEIJDAA#v=onepage&q=Religion%20und%20sozialer%20Zusammenhalt&f=false> (Accessed 01.07.2017).

18. Venneri G., Ferrara O. P. Alcide De Gasperi and Antonio Messineo: A Spiritual

Conception of Politics and a Pragmatic Idea of Religion? / Religion, State and Society, 2009, Vol.37, No. 1 & 2, (Special Issues), P. 108-123. – URL: <https://books.google.com.ua/books?id=MULdAAAAQBAJ&pg=PR13&dq=:+A+Spiritual+Conception+of+Politics+and+a+Pragmatic+Idea+of+Religion?&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKewjEnvquhfdUAhXjF5oKHbgNCJYQ6AEIJzAA#v=onepage&q=%3A%20A%20Spiritual%20Conception%20of%20Politics%20and%20a%20Pragmatic%20Idea%20of%20Religion%3F&f=false> (Accessed 22.06.2017).

REFERENCES:

1. Nahorniak I. Yak Yevropa bachyt svoie maibutnie ta chy ye v nomu mistse dlia Ukrainy? 5 stsenariiv [As Europe sees the future and is there a place for Ukraine? 5 scenarios] // Yevropeiska pravda, 07 kvitnia 2017. – URL: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/04/7/7064215/> (Accessed 02.07.2017).
2. Soros J. Brexit and the Future of Europe. // Project Syndicate. The Word's Opinion Page, 25 June 2016. – URL: <https://www.project-syndicate.org/commentary/brexit-eu-disintegration-inevitable-by-george-soros-2016-06?barrier=true> (Accessed 01.07.2017).
3. White Paper on the Future of Europe. // European Commission. – 01 March 2017 – URL: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/white_paper_on_the_future_of_europe_en.pdf (Accessed 01.07.2017).
4. Renda K. K. Understanding the European Integration through the Ideational Factors. // Cezran International, 08 September 2012. – URL: http://cesran.org/index.php?option=com_content&view=article&id=403%3Aunderstanding-the-european-integration-through-the-ideational-factors&Itemid=75&lang=en (Accessed 31.06.2017).
5. Treaty of Lisbon. Amending the Treaty of European Union and the Treaty Establishing the European Community (2007/C 306/01) // EUR-Lex. Access to European Union law, 01 December 2007. – URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12007L%2FTXT> (Accessed 30.06.2017).
6. Houston K. Religion and European Integration: Predominant Themes and Emerging Research Priorities. // Religion Compass. – Vol. 5, Iss. 8, August 2011. – P. 462–476. – URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1749-8171.2011.00291.x/abstract>
7. Mudrov S. Religion in the Treaty of Lisbon: Aspects and Evaluation. // Journal of Contemporary Religion, 2016, Vol. 31, Iss. 1, P. 1-16. – URL: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13537903.2016.1109863> (Accessed 04.07.2017).
8. Khantington S. Stolknovenie tsivilizatsiy. [The Clash of civilizations] / Per. s angl. T Velimeeva, Yu. Novikova. – M.: OOO «Izdatel'stvo AST», 2003. – 244 s.
9. Vanheeswijck G. How can we overcome a politics of inarticulacy? / More Europe? A critical Christian inquiry into the process of European integration. - Kampen: Pharos, 1997. – P. 49 -58. – URL: https://books.google.com.ua/books?id=ADdo98pyUFsC&pg=PA280&lpg=PA280&dq=More+Europe?+A+critical+Christian+inquiry+into+the+process+of+European+integration.&source=bl&ots=Xod-UIxkXD&sig=xduweEID12XT97w2ivNRRkGSI_o&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKEwid19y3-e_UAhWiHpoKHZ90CIAQ6AEIRTAf#v=onepage&q=More%20Europe%3F%20A%20critical%20Christian%20inquiry%20into%20the%20process%20of%20European%20integration.&f=false (Accessed 03.07.2017).
10. Norman D. Istoriya Evropy [History Of Europe]. – Moskva: Izd-vo «Khranitel'», 2006. – 944 s.
11. Taylor Ch. Religion and European Integration. / Religion in the New Europe. / Ed. by Krzysztof Michalski – Central European University Press, 2013. - P. 1-22. – URL: <http://books.openedition.org/ceup/1271> (Accessed 28.06.2017).
12. Eliot T. S. The Unity of European Culture. / Christianity and Culture. – London: Harcourt Brace & Company, 1948. – P. 187-212 – URL: <http://people.duke.edu/~dainotto/Texts/eliot.pdf> (Accessed 25.06.2017).
13. Laïdi Z. A world without meaning: the crisis of meaning in international politics. / Tansl. by J. Burnham, J. Coulon. –New York: Routledge, 1998. – 226 p.
14. Grutsch F, Schnabel A. The Ambiguous Roles of Religion: The European Integration Project as a Multilevel Case. // Interdisciplinary Journal of Research on Religion, 2013, Vol. 9, Article 7. – URL: http://www.religjournal.com/articles/article_view.php?id=75 (Accessed 30.07.2017).
15. King P. E., Abo-Zena M. M., Weber J. D. Varieties of social experience: The religious cultural context of diverse spiritual exemplars. // British Journal of Developmental Psychology.

Special Issue: Religion, Culture, and Development, 2017, Vol. 35, Iss. 1, P. 127-141. – URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/bjdp.12181/full> (Accessed 01.07.2017).

16. Davie G. Religion in Modern Europe: A Memory Mutates New York: Oxford Press, 2000, P. 39-54. – URL: <https://books.google.com.ua/books?id=DOBU8NHUnyC&printsec=frontcover&dq=Religion+in+Modern+Europe:+A+Memory+Mutates.&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKewiIyrmJgPDUAhUDYJoKHTV6Bz4Q6AEIJDA#v=onepage&q=Religion%20in%20Modern%20Europe%3A%20A%20Memory%20Mutates.&f=false> (Accessed 29.06.2017).

17. Hervieu-Léger D. Religion und sozialer Zusammenhalt. / Religion und Soziale Ordnung. / Ed. Mattias Sellman. – Fankfurt, New York: Campus, 2007, S. 43-58. – URL: <https://books.google.com.ua/books?id=5cEiBWabtPAC&pg=PA83&dq=Religion+und+sozialer+Zusammenhalt&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKewiVpbntgPDUAhXjK5oKHWq5AE4Q6AEIJDA#v=onepage&q=Religion%20und%20sozialer%20Zusammenhalt&f=false> (Accessed 01.07.2017).

18. Venneri G., Ferrara O. P. Alcide De Gasperi and Antonio Messineo: A Spiritual Conception of Politics and a Pragmatic Idea of Religion? / Religion, State and Society, 2009, Vol.37, No. 1 & 2, (Special Issues), P. 108-123. – URL: <https://books.google.com.ua/books?id=MULdAAAAQBAJ&pg=PR13&dq=:+A+Spiritual+Conception+of+Politics+and+a+Pragmatic+Idea+of+Religion?&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKewjEnvquhFDUAhXjF5oKHbgNCJYQ6AEIJZAA#v=onepage&q=%3A%20A%20Spiritual%20Conception%20of%20Politics%20and%20a%20Pragmatic%20Idea%20of%20Religion%3F&f=false> (Accessed 22.06.2017).

Несправа Н. В., кандидат философских наук, доцент, доцент кафедры социальных наук Днепрпетровского государственного университета внутренних дел (Днепр, Украина), E-mail: n.nesprava@gmail.com

Христианство как ценностная основа обновленной модели Европейского Союза.

Аннотация. Одной из причин системного кризиса, в котором оказался Европейский Союз, является диффузия его ценностной основы. Анализ исторических и культурно-цивилизационных предпосылок создания ЕС показывает, что христианство всегда выступало не только идеологическим, но и организационным двигателем европейской интеграции. Изначально нормативная база Европейского Союза была построена на основе христианских этических принципов. Современные социологические исследования доказывают, что христианская вера приобрела у европейцев индивидуализированный характер и продолжает быть главным фактором общей европейской идентичности. На основании рассмотренных данных автор делает вывод, что в обновленной модели ЕС, которая призвана способствовать предотвращению социальных конфликтов, христианство должно вернуть себе статус ценностной основы европейского единения.

Ключевые слова: христианство, Европейский Союз, интеграция, идентичность, духовные ценности, социальный конфликт.

Nesprava M. V., PhD in philosophical Sciences, docent, Associate Professor of the Department of Social Sciences, Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs (Dnipro, Ukraine), E-mail: n.nesprava@gmail.com

Christianity as the value basis of the renewed model of the European Union.

Abstract. The purpose of this article is to substantiate the role of Christian values as a cultural and civilization basis of the renewed European Union.

Author argue that the acute social and political problems faced by the European Union put an agenda the design of updated European integration model. Practice has shown that the secularist principles enshrined in the Treaty of Lisbon have led not to the dreamed multiculturalism, but to the erosion of European identity as the basis of cultural-civilizational association. «Unspiritual» official EU institutions have been unable to confront new challenges from the Muslim world and have lost the confidence of their own citizens. The history of Europe shows that Christianity has emerged as integrated spiritual power on the continent and has become the main marker of European identity. Ideas of Europe as a common home, including the EU project, initially have had a Christian cultural background. This basis conditioned the successful development of the European Union at the end of the XX century and at the beginning of the XXI century.

Christianity played a key role as the spiritual foundation of European integration and has influenced the EU formation in two directions - cultural and normative. The attempts of secularists to substitute Christian culture and morals for slogans of permissiveness cause

resistance to the majority of Europeans, undermine the basic social and economic principles of subsidiary responsibility and solidarity on which the European Union was founded. In addition, they open the door for aggressive Islam infiltration. Taken together, this causes some stress in society, which leads to conflicts that have a religious background and to nationalists' erection. Therefore, Christian principles must take a prominent place in the regulatory policies of European institutions in the renewed model of the EU.

The critique of certain analysts' claims that secularism seemed to have contributed to the unification of Europe, by eliminating the religious conflict between the main Christian denominations, can not stand. Modern sociological studies prove that the Christian faith of modern Europeans acquires a deeper, individualized character. In their spiritual reflection, secular norms of behavior are largely determined by common Christian values, which may not have ritual sacred form. It is such spiritualization of religion, and not secularism at all, eliminating the differences between Catholicism, Orthodoxy and Protestantism at the level of self-consciousness. Thus, Christianity is actually a common spiritual foundation of Europe.

Identifying the loyal ideological priorities that would fit the spirit of united Europe is an urgent task of social sciences. Indeed, not only the European Union future, but also the future of the whole world, in particular, the European prospects of Ukraine, depends on the model of development chosen by the EU.

Keywords: *Christianity, European Union, integration, identity, spiritual values, social conflict.*